

İKTİSADİ BÜYÜME VE İHRACAT PERFORMANSI

Yalçın GÜBE (*)

İktisadi Büyüme Teorisi

Günümüz iktisadi büyüme teorilerinin temelleri, klasik ekolün temsilcileri olan ekonomistlerin (A. Smith, D. Ricardo, T. Malthus, F. Ramsey, A. Yang, F. Knight, J. Schumpeter) sunduğu önerme ve çözümler üzerine inşaa edilmiştir. Toprağın sabit olarak alındığı sermaye ve işgücünün yer aldığı klasik üretim fonksiyonunu kullanan klasik iktisatçılar, sermaye birikimi, kişi başına düşen gelir ve nüfus artışı, rekabetin şartları, genel denge dinamikleri, işgücünün uzmanlaşması, yeni üretim metodları-nın keşfinde teknolojinin rolü, azalan verimler yasası ve fiziki sermayenin oluşumuna katkısı gibi modern iktisadi büyüme teorilerinin temel olarak yer aldığı konularda genel ekonomik denge içinde “büyüme perspektifini” belirlemişlerdir.

Mikro ekonomik bazda hane halklarının zaman içinde tüketim fonksiyonlarından hareket ederek büyüme teorisine yaklaşan Ramsey (1928)’in klasik makalesinin ve Keynesyen analiz içinde iktisadi büyümeyi açıklamaya çalışan Harrod (1939) ve Domar (1946)’ın çalışmalarının günümüz büyüme yaklaşımlarında önemli bir yer tutmaması nedeniyle üzerinde durmuyoruz.

1950’li yıllardan itibaren modern ekonomik büyüme teorisi üzerinde yapılan çalışmaların en önemlisi Solow (1956) ve Swan (1956) tarafından gerçekleştirilmiştir. Solow ve Swan tarafından geliştirilen neoklasik üretim fonksiyonunda herbir girdinin azalan verimliliği, girdiler arasında pozitif ikamenin ve ölçek verimliliğinin sabit olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca tasarruf oranları sabit olarak alınmaktadır. Sermayenin azalan oranda verimliliği önermesinden hareketle, her bir

(*) Yalçın GÜBE: Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi mezunudur (1985). Aynı Üniversitede Uluslararası İlişkiler ve The University of Wisconsin’da İktisat masterini tamamlamıştır. Halen DTM İhracat Genel Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak görev yapmaktadır.

işçiye düşen sermaye oranı ne kadar az olursa o denli yüksek verimlilik ve yüksek büyüme oranına ulaşılacaktır. Dolayısıyla, kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Üretimde ne kadar düşük bir seviyeden başlanırsa, büyüme oranındaki artış o denli hızlı olabilecektir. Büyüme ile üretim ilişkisindeki bu önerme, “koşullu yakınsama” (conditional convergence) olarak tanımlanmaktadır. Solow ve Swan büyüme modelinin temel varsayımı olan koşullu yakınsama olgusu, işgücü başına üretim ve sermayenin denge seviyesinin tasarruf ve nüfus artışı oranı ile üretim fonksiyonunun yapısına bağlı olması nedeniyle büyüme ve sermaye ilişkisindeki karşılıklı hareketi ifade etmektedir.

Solow ve Swan modelinin önerdiği diğer bir husus, teknolojide sürekli bir gelişmenin sözkonusu olmaması halinde kişi başına düşen büyüme oranının netice itibari ile azalarak sifıra eşit olacağı varsayımdır. Esasen, Malthus ve Ricardo'nun da kullandığı sermayenin azalan verimliliği esasına dayanan bu görüşün tersine, büyümedeki pozitif oranın yüzyıla yakın bir süre devam ettirilebildiği ve büyüme oranlarının düşme eğilimi göstermediği ortaya çıkmaktadır. Nüfus artış oranının yanısıra, uzun dönem ekonomik büyüme oranını belirleyen en önemli unsur olan teknolojik gelişmenin yeralmadığı Solow ve Swan modeli uzun dönemde büyüme denkleminde açıklık getirmemektedir.

1950 ve 1960'ların Neoklasik büyüme teorisyenleri bu modelleme hatasını, teknolojik gelişmenin içsel dinamiklerle sağlanabileceği varsayımı ile kapatma yoluna gitmiştir.

Ramsey'in tüketici optimizasyonu analizini neoklasik büyüme modeline uyarlayan Cass (1965) ve Koopmans (1965) içsel dinamiklerle belirlenen tasarruf oranı öngörürken, koşullu yakınsama hipotezini de gözardı etmemektedir.

Cass ve Koopmans'ın çalışması ile temel neoklasik büyüme modeli bir anlamda tamamlanmış oldu. 1960'lı yılların ortalarından itibaren teoride ampirik uygulamalara uzunca bir süre yer verilmemiştir. Büyüme teorisyenlerinin tersine kalkınma ekonomistleri teknik olarak girift olmayan ancak ampirik olarak son derece faydalı araştırmalara yöneldiler. Bu yıllarda ekonomik büyüme ve kalkınma ekonomisinin iki ayrı alan olarak ortaya çıktığını görmekteyiz. 1980'li yılların ortalarına kadar etkin olarak bir araştırma alanı olmaktan uzak görünen iktisadi büyüme teorisi, Romer (1986) ve Lucas (1988)'in çalışmaları ile yeni bir ivme kazanmıştır.

Romer ve Lucas'ın araştırmalarındaki temel motivasyon, uzun dönem iktisadi büyümenin belirleyici unsurlarının tespiti için diğer makro

politikalarından ziyade öncelikli olarak değerlendirilmesidir. İçsel dinamiklerle belirlenen büyüme olgusu Romer ve Lucas'ın temel olarak kurdukları denklemde yer almıştır. Bu denklemde yetkin insan gücü sermayesinin birikimi ve teknolojik gelişim diğer faktörlerdir.

Büyüme teorisine yeni bir bakış getiren bu araştırmalarda, esasen yeni bir teknolojik değişim teorisi sunulmaktan ziyade, yetkin insan gücünün sermaye olarak tanımlandığı ve geniş anlamda “bilginin” üretim sürecinde kullanımının yaygınlaştığı varsayımı ile oluşturulan denklemde, sermaye mallarındaki yatırımın verimliliğinin, ekonominin gelişimi ile azalma eğilimine girmeyeceği ve böylece sermaye birikiminin azalan verimli-liğinin önlenmesinin mümkün olabileceği öne sürülmektedir.

“Bilginin” ve “insan gücünün” büyüme denkleminde belirleyici olarak kabul edildiği neoklasik büyüme modellerinde, “araştırma ve geliştirme” teorileri son yıllarda üzerinde durulan en önemli konu olmuştur.

Romer (1987, 1990), Aghion ve Howitt (1992), Grossman ve Helpman (1991) yaptıkları çalışmalarda teknolojik ilerlemenin “araştırma ve geliştirme” faaliyetleri ile sağlanabileceği ve büyüme oranının uzun dönemde pozitif trendi muhafaza edebileceği görüşünü ileri sürmektedirler.

1950’li yıllarda yapılan çalışmaların 1980’li yıllardaki araştırmalardan farkı, son yıllarda büyüme teorisi üzerine yürütülen çalışmaların daha ziyade ampirik değerlendirmelere dayandırılması ve teori ile istatistikî verilere öncelik verilmesidir. 1980 ve 1990’lı yıllarda yapılan çalışmalarda ise, artan verimlilik “araştırma ve geliştirme” faaliyetleri, yetkin insan gücü sermayesi ve teknolojinin yaygınlaştırılması gibi faktörlerin etkin olduğu içsel dinamiklerle beslenen büyüme modelleri üzerinde durulmuştur.

İhracata Dönük Büyüme Modeli

İktisadi analiz içinde ticaretin yerini vurgulayan ilk ekonomistler A. Smith ve D. Ricardo’dur. Smith ticareti üretkenlik seviyesinin yükseltile-bileceği ve artık değer oluşumu için bir kanal olarak yorumlamaktadır. 19. yüzyılda Smith tarafından ortaya atılan üretim fonksiyonu klasik serbest ticaret doktrininin ötesinde az gelişmiş koloni ülkeler için ihracatı teşvik eden bir görüş olarak ileri sürülmüştür. Bazı teorisyenler tarafından sömürgeci bir anlayış olarak değerlendirilen Smith’in yaklaşımı II. Dünya Savaşı’ndan sonra kalkınma ekonomistlerinin sıkça başvurdukları teorik bir temel oluşturmuştur.

Genellikle Uzak Doğu'da dışa dönük büyümeyi kısa sürede gerçek-leştiren Japonya, G. Kore, Hong Kong, Singapur ve Tayvan gibi ülkelerin başarılarının ihracatı teşvik politikalarının doğruluğunu kanıtladığı ileri sürülmüştür. Bir anlamda klasik iktisatçılar tarafından öne sürülen serbest ticaret doktrini ve ticaretin kalkınma için bir lokomotif olabileceği görüşü Uzak Doğu ülkelerinin başarıları ile iktisadi kalkınma disipliniinde araştır-maların ihracata dönük büyüme modelleri üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren yoğunluk kazanan ihracata dönük büyüme modelleri için iki temel kategori mevcuttur. Birincisi ihracattaki artışın iktisadi büyüme ile pozitif ve doğrusal bir ilişki içinde olduğu varsayımından hareketle, ihracatta belli bir büyüme düzeyi tutturulduğunda, ülkenin dünya piyasalarında belirli mallar itibariyle görece üstünlüğü sağlanacak ve böylece iktisadi kalkınma hedeflerine ulaşılmış olacaktır. İkinci kategoride yer alan modellerde, talepten kaynaklanan ödemeler dengesi kısıtlarının ihracattaki artış ile bir ölçüde rahatlatılabileceği ve dolayısıyla yüksek ihracat performansının yüksek büyüme düzeyini beraberinde getirebileceği vurgulanmaktadır.

1960 ve 1970'li yıllarda yapılan araştırmaların hemen tümünde, ihracattaki artış ile Gayri Safi Yurt İçi Üretim arasında doğrusal bir bağlantı olduğu ve ihracatın iktisadi büyüme sürecinde önemli rol oynadığı görüşü ön plana çıkmaktadır.

Michaely (1977) tarafından yapılan araştırmada ihracattaki artışın ekonomik büyümeyi hızlandırdığı öne sürülmüştü. Bu çalışmada, büyüme oranı, kişi başına düşen üretimdeki değişimin oranı olarak tarif edilirken, ihracattaki artış oranı ise, milli üretimdeki ihracatın payındaki değişim olarak ekonomik büyüme arasında pozitif bir korelasyonun mevcut olup olmadığını sorgulamaktadır. 1950-1973 yıllarında, 41 ülke üzerinde yapılan çalışmada ihracat performansı ile ekonomik büyüme arasında doğru orantılı bir ilişki tespit edilmiştir. Test sonuçlarından elde edilen en önemli sonuç, kişi başına düşen milli gelirin 300 \$'ın üzerinde olduğu ülkelerde ihracat ve ekonomideki büyüme ilişkisinin daha kuvvetli olduğu gözlemlenmiştir.

İhracata dönük sektörler ile iç talebi karşılamaya dönük sektörler arasında faktör üretkenliğindeki farklılaşmaya dikkatleri çeken Feder (1982), 1964-1973 yılları için bir grup yarı sanayileşmiş ülke üzerinde yaptığı araştırmada, ihracatı büyüme denklemi içinde bir değişken olarak almış ve ihracat performansını ekonomik büyümeyi açıklayan değişkenler arasında değerlendirmiştir.

İhracata dönük üretim yapan sektörler ile iç talebi karşılamaya yönelen sektörler arasında marjinal sektör üretkenliği dikkate alındığında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılığın, çoğunlukla, marjinal faktör üretkenliği ve dışsal ekonomi etkisini dengeleyememenin sonucunda ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. İhracata dönük ekonomilerde, kaynakların optimum dağılımının sağlanmasının daha olası olduğu da Feder tarafından belirtilmektedir.

Michaely'nin çalışmasının bir benzeri, daha geniş bir ülke grubu üzerinde yaptığı araştırma ile Kavoussi'den (1984) gelmiştir. 73 ülkenin seçildiği çalışmada, Gayri Safi Milli Hasılda ortalama yıllık reel büyüme oranı ile imalat sektörü ihracatındaki ortalama yıllık reel büyüme oranları arasında, 1960-1978 yıllarını kapsayan dönemde pozitif bir korelasyon gözlemlendiği belirtilmektedir. Çalışmada vurgulanan diğer önemli husus da, temel mallar ihracatında, az gelişmiş ülkelerin büyüme süreçlerinde önemli bir etken olmasıdır.

1980'li yılların ortalarından itibaren, yapılan araştırmalardan ihracat performansı ve ekonomik büyüme ilişkisinde nedensellik kavramı üzerinde durulmuştur. Önceki çalışmalar, ihracattaki büyümenin üretimdeki büyü-meye neden olduğunu vurgular nitelikte idi. İktisadi büyüme ve ihracattaki büyüme ilişkisinde nedenselliğin yönü üzerinde ilk çalışma Jung ve Marshall (1985)'dan geldi. Jung ve Marshall, ihracat performansının üre-timde büyümeye neden olabileceğini fakat aynı zamanda, üretimdeki büyü-menin de ihracat performansını etkileyebileceği tezini ileri sürmüştür. İçsel dinamiklerle büyümeyi gerçekleştiren bir ekonomide, artan üretimin iç piyasada aynı hızla talep bulamayacağı ve dolayısıyla üreticilerin dış piya-salara yönelmesinin kaçınılmaz olacağı ifade edilmektedir. Böyle bir eko-nomide, ihracat performansında üretimdeki büyüme ile artış sağlanan bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. Nedenselliğin yönünün belirlenmesine ilişkin 37 ülke üzerinde yapılan testte, daha önce literatürde yeralan çalışmaların aksine, ihracatı teşvik politikalarının sadece 4 ülkede olumlu netice verdiği, diğer ülkelerde ise, sanılanın aksine ihracatı teşvik politikalarının, iktisadi büyümeyi uyardığı yolundaki tezlerin doğruluğu konusunda son derece zayıf delillere rastlandığı belirtilmiştir.

Jung ve Marshall gibi Darrat (1987) da ihracata dönük büyüme tezini, nedensellik testi ile incelemiştir. Yeni Sanayileşmiş Ülkeler olarak adlandırılan G. Kore, Singapur, Hong Kong ve Tayvan üzerinde 1955-1982 yıllarını kapsayan bir dönem için yapılan çalışmada; ihracat ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir. Yapılan nedensellik testinde ise, Kore dışındaki diğer üç ülke için ihracata

dayalı büyüme tezi reddedilmiştir. Bu sonuçlardan ortaya çıkan varsayım ise, bahsekonu üç ülkede, teknolojik ilerleme ve yetkin insan gücünün yerinde kullanımı gibi içsel nedenlerle ekonomik büyümenin gerçekleştirildiği, böy-le bir gelişmenin sadece ihracat performansı ile açıklanamayacağı yolun-dadır.

Uzun dönem büyüme oranları ile çeşitli ekonomik politikalar arasındaki ampirik ilişkiyi tespit etmek üzere Levine ve Renelt (1982) tarafından yapılan çalışmada, bağıntının kuvvetliliği ölçülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, GSYÜ içindeki ticaretin ortalama payı ile GSYÜ içindeki yatırımların ortalama payı arasında pozitif ve kuvvetli bir ilişkinin mevcut olduğu belirlenmektedir. İhracattaki artışı tek başına veri olarak almak suretiyle iktisadi büyüme ile olan ilişkisini tespit etmek yönündeki çalışmaların reel olarak çok fazla anlamlı bulunmadığını Levine ve Renelt'in yaptığı araştırmalardan anlıyoruz. Öyle ki yatırım oranları denk-leme dahil edildiğinde, birçok ticaret politikası araçlarının büyüme oranı ile kuvvetli bir bağıntı içinde olmadıkları gözlemlenmiştir. Hemen hemen bütün makroekonomik göstergeler ayrı ayrı alındığında uzun dönemde ekonomik büyüme trendi ile bağıntıları kesin bir anlam ifade etmemektedir.

Tüm makroekonomik dengeler içinde, ihracattaki artışın ekonomik büyüme ile bağıntısı, nedenselliğin yönü ve kesinliğinin incelenmesinin mevcut olan gelişmeye daha anlamlı bir açıklama getirebileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Ticaret politikalarının, iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin ve boyutunun tespiti, genel olarak ekonomik gelişimi açıklama hususunda diğer bir tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Dışa dönük iktisadi yapılanma ile iktisadi büyüme arasındaki ampi-rik ilişkiyi tespit eden Dollar (1992), libere bir ekonomiyi koruma oranlarının düşük olduğu, görel olarak reel döviz kurlarında istikrarın sağlandığı sistem olarak tanımlamaktadır. Dollar yaptığı çalışmada yatırım oranları, reel döviz kurlarındaki değişim ve döviz kurlarındaki sapmanın kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Üretimin bir fonksiyonu olarak tanımladığı denklemde 1976-1985 yılları için bir tahminde bulunmaktadır. Regresyon sonuçlarına göre, büyüme, yatırım oranları ile pozitif bir bağıntı verirken, reel döviz kurundaki değişim ve müdahaleler yatırımları negatif etkilemektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme ve dışa dönük iktisadi yapı- lanma arasında istatistiki bir ilişkiye rastlanmaktadır.

Değerlendirme

II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni politik platformda gelişen neoklasik iktisat teorilerinden tamamen farklı temellere dayanan ve ekonomi disiplininin ayrı bir bölümünü oluşturan “kalkınma ekonomisi” kendi akademik kurumları, gündemi ve önerileri ile az gelişmiş olarak tanımlanan ülkeler için iktisadi büyüme reçeteleri oluşturma yönünde çalışmaları kapsamaktadır.

1960’lı ve 1970’li yıllardan itibaren, ithal ikameci büyüme modellerinin yerini alan ihracata dönük büyüme stratejisi, sermaye oluşum oranlarında artışın ve faktör üretkenliğindeki büyümenin ancak ihracattaki artış ile sağlanabileceği diğer bir ifade ile ticaretin büyümenin lokomotifi olduğu görüşünü vurgulamaktadır.

İhracat performansı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi tespit etmek üzere yapılan ampirik çalışmaları iki kategoride değerlendirmek mümkündür. Yapılan çalışmaların bir kısmında, örnek bir ülke alınarak ticaret politikalarının ekonomik performans üzerindeki etkisi ölçülmüş ve uygulanan politikaların ihracat yandaşlığı analiz edilmiştir. Diğer çalışmalarda ise, bir grup örnek ülke araştırmanın konusunu oluşturmakta ve ihracattaki büyüme ile ekonomik büyüme arasındaki bağıntıyı incelemek üzere istatistiki mukayeselere yer verilmektedir.

1980’li yılların ortalarına değin yapılan araştırmalara göre, ihracat performansı ve genel ekonomik performans arasında istatistiki olarak kanıtlanmış kuvvetli bir bağıntının mevcut olduğu ortaya çıkmaktadır. 1980’li yılların ortalarından itibaren araştırmalar, bağıntının nedenselliği ve neden-selliğin yönü üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmaların sonuçları, içsel dinamiklerle sağlanan büyümenin ihracat performansını etkileyeceği ve dolayısıyla ihracat ve büyüme arasındaki bağıntının ekonomik büyümenin ihracattaki artışa neden olabileceği hususunu vurgulamaktadır. Bu istatistiki veriler ışığında, ihracatı teşvik politikaları ve ticaretin büyümenin lokomotifi olduğu varsayımı tekrar tartışılmaya başlanmıştır.

İhracat performansındaki artışın içsel dinamiklerle beslenen genel iktisadi büyüme ile gerçekleşebileceği görüşünün ön plana çıkması, büyüme modellerinde, teknolojik ilerleme, yetkin insan gücü sermayesinin kullanımı ve geniş anlamda bilginin üretimin hizmetine sunulabilmesi için “araştırma & geliştirme” faaliyetlerinin yoğunlaştırılması kavramlarını gündeme getirmiştir.

KAYNAKLAR

- Agosin, M. (1973) "On The Third World's Trade Gap: A Comment" Oxford Economic Papers, March.
- Arrow, K. (1962) "The Economic Implications Of Learning By Doing" Review Of Economic Studies Vol. 29 P. 155-173
- Balassa, Bela (1980) "The Process Of Industrial Development And Alternative Development Strategies, Essays in International Finance, Princeton University
- Blackhurst, R.M. (1977) "Trade Liberalization, Protectionism And Interdependence" GATT Studies in International Trade No: 5 GATT Geneva
- Balassa, Bela (1978) "Exports and Economic Growth: "Further Evidence" Journal of Development Economies Vol. 5 P. 181-189
- Dollar, David (1992) "Outward-Oriented Developing Economies Really Do Grow More Rapidly: Evidence From 95 LDCs, 1976-1985" Economic Development and Cultural Change Vol. 40 p 523-544
- Cass, David (1965) "Optimum Growth In An Aggregative Model Of Capital Accumulation" Review Of Economic Studies Vol. 32 p 233-240
- Chenery and Strout (1966) "Foreign Assistance and Economic Development" American Economic Review, September
- Darrat, A. (1987) "Are Exports and Engine Of Growth? Another Look At The Evidence" Applied Economics Vol. 19 p 277-283
- Domar, Evsey (1946) "Capital Expension, Rate Of Growth In Developing Countries" Journal of Developments Economics Vol. 39 p 137-147
- Edwards, S. (1992) "Trade Orientation, Distortions and Growth In Developing Countries" Journal Of Development Economics Vol. 39 p 31-57
- Emery, R. (1967) "The Relation Of Exports and Economic Growth" Kyklos No. 2
- Feder, Gershon "On Exports and Economic Growth" Journal Of Development Economies Vol. 12 p 59-73
- Grossman, G. and E. Helpman (1991) "Innovation And Growth In The Global Economy" Cambridge MA MIT Press
- Harrod, Roy (1939) "An Essay In Dynamic Theory" Economic Journal Vol. 49 p 14-333

- Jung, Woo and P. J. Marshall (1985) "Exports, Growth and Causality In Developing Countries" Journal Of Development Economics Vol. 18 p 1-12
- Kavoussi, Rostam "Export Expansion and Economic Growth: Further Empirical Evidence" Journal Of Development Economics Vol. 14 p 241-250
- Koopmans, T. (1965) "On The Concept Of Optimal Economic Growth" In The Econometric Approach to Development Planning, Amsterdam. North Holland
- Krueger, A. O. (1980) "Export-Oriented Development Strategies" Westview Press London
- Levine, R. and D. Renelt (1992) "A Sensivity Of Cross Country Growth Regressions" American Economic Review Vol. 82 p 946-963
- Linder, S. (1967) "Trade And Trade Policy Development" Praeger New York
- Little, I; Scitovsky, T; Scott M (1970) "Industry And Trade In Some Developing Countries: A Comparative Study" Oxford University Press Oxford
- Lucas, Robert (1988) "On The Mechanics Of Development Planning" Journal Of Monetary Economics Vol. 22 p 3-42
- Mankiw, G., D. Romer, D. Weil (1992) "A Contribution To The Empirics Of Economic Growth" Quarterly Journal Of Economics Vol. 107 p. 407-437
- Massel, R. F.; S. R. Pearson and J. B. Fitch (1972) "Foreign Exchange And Economic Development: An Empirical Study Of Selected Latin American Countries" Review Of Economics And Statistics
- Michaely, Michael (1977) "Export and Growth: An Empirical Investigation" Journal Of Development Economics Vol. 4 p. 49-53
- Maizels. A. (1968) "Exports and Economic Growth Of Developing Countries" Cambridge University Press
- Nurkse, R. (1953) "Problems Of Capital Formation In Underdeveloped Countries" Oxford p. 57-81
- Pearson Report (1969) "Partners In Development" Report Of The Commission On International Development, Pall Mall Press London
- Prebisch, R (1950) "The Economic Development Of Latin America and Its Principal Problems" Economic Commission For Latin America, UN Dept. Of Economic Affairs New York

- Ram, Ruti (1985) "Exports And Economic Growth: Some Additional Evidence" *Economic Development And Cultural Change* Vol. 33 p 415-25
- Rebelo, Sergio (1991) "Long-Run Policy Analysis And Long-Run Growth" *Journal Of Political Economy* Vol. 99 p 500-521
- Romer, Paul M. (1986) "Increasing Returns And Long-Run Growth" *Journal Of Political Economy* Vol. 94 p 1002-1037
- Sapsford, David and David Greenaway (1994) "What Does Liberalisation Do For Exports And Growth" Discussion Paper EC4/94 Lancaster University
- Sheshinski, Eytan (1967) "Optimal Accumulation With Learning By Doing" *Essay On The Theory Of Optimal Economic Growth* Cambridge MA MIT Press p. 31-52
- Solow, Robert M. (1956) "A Contribution To The Theory Of Economic Growth" *Quarterly Journal Of Economics* Vol. 70 p. 64-94
- Swan, Trevor V. (1956) "Economic Growth And Capital Accumulation" *Economic Record* Vol. 32 p. 334-361
- Syron, R. F. and B. M. Walsh (1968) "A Relation Of Exports And Economic Growth: A Note" *Kyklos* No. 3
- UNCTAD (1968) "Trade Prospects And Capital Needs Of Developing Countries" UN New York
- Uzawa, H. (1965) "Optimal Technical Change In An Aggregative Model Of Economic Growth" *International Economic Review* Vol. 6 p. 18-31